ББК 47.11 (4 УКР)
УДК 639.1:06.042;06053 “18/19”

Олег Проців

Мисливство у протоколах засідання Галицького сейму кінця XIX – початку XX ст.

У статті здійснено огляд публікацій зі збірників стенографічних звітів Галицького сейму, пов’язаних з веденням мисливського господарства Галичини кінця XIX – початку XX ст. Згадано виступи у Галицькому сеймі, що стосувались мисливства: голови Галицького сейму графа Станіслава Бадені, депутатів Євгена Олесницького, Йосифа Гурика, Івана Курівця, Кирила Трильовського, Францішека Крамарчука, Яна Стапінського, Шетцеля, Сколишевського, Стадніцького, Жардецького, Єджейовича, Гаморака. Проаналізовано відстоювання депутатами інтересів різних соціальних груп Галичини, враховуючи їхню партійну приналежність. Зосереджено увагу на вирішенні основних конфліктів, що виникають при організації мисливського господарства, а саме: на відшкодуванні збитків, завданих мисливськими тваринами сільському господарству, розмірі плати за користування правом полювання, способі організації конкурсів на право полювання, отриманні мисливських білетів та дозволів на вогнепальну зброю.

Ключові слова: мисливство, Галичина, Галицький сейм, державне управління.

Актуальність теми. Мисливство становить вид людської діяльності, пов’язаної з правом власності на дичину, допуском до права полювання, оплатою за користування правом полювання, відшкодуванням збитків, завданих мисливськими тваринами. Вирішення означених питань виконує важливу функцію для підвищення ефективності ведення галузі та потребує наукового підходу. Об’єктивною основою для цього може слугувати власний історичний досвід організації галузі мисливства, зокрема, досвід Галичини за часів Австро-Угорської імперії.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні актуальності історичного досвіду організації галузі мисливства у Галичині XIX –

початку XX століття для підвищення ефективності мисливської галузі в сучасній Україні.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі завдання:

– проаналізувати основні конфліктні ситуації у галузі мисливського господарства Галичини досліджуваного періоду;

– розкрити позитивні досягнення при вирішенні конфліктних ситуацій у галузі мисливства в означений історичний період розвитку Галичини;

– обґрунтувати можливості використання історичного досвіду.

Мисливство, як галузь суспільного виробництва, стосується інтересів багатьох соціальних верств суспільства, а саме: власників земельних ділянок, яким відповідно до тогочасного законодавства належала дичина, та власне мисливців, які лобіювали найкорисніші для себе умови полювання. Інформація про вирішення проблем мисливства Галичини знайшла своє відображення практично у всіх тогочасних періодичних виданнях. Виходячи з партійних, громадських, корпоративних інтересів, вони тенденційно подавали інформацію з метою вплинути на настрої суспільства. На нашу думку, у порівнянні з іншими історичними джерелами інформації, в стенограмах засідань Галицького сейму відображена об'єктивна інформація щодо суспільних настроїв, так як там зафіксовано висловлювання депутатів різних партій, які представляли інтереси різних соціальних прошарків галицького суспільства.

З матеріалів засідань Галицького сейму випливає, що ряд політиків відстоювали інтереси селян. Так, депутат Євген Олесницький (1860-1917), член Народницької партії, доктор права, депутат від сільських гмін Стрийського повіту [1 с. 68][1], який при розгляді Ловецького закону восени 1907 року виступив на захист селян [1 с. 2308]. Голова Галицького сейму – граф Станіслав Бадені на засіданні 14 лютого 1907 року вказував, що Мисливський закон повинен відповідати господарському значенню розведення мисливської дичини, яку необхідно охороняти. З іншої сторони, слід дотримувати право кожного в

---

[1] Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S 68.

найкоротший час отримувати повне відшкодування за спричинені дичиною збитки, і обов'язок відшкодування покладається у запропонованому проекті на орендаря полювання. Він побажав депутатам знайти компроміс при ухваленні Мисливського закону, відзначаючи, що його підтримала Католицька спілка, а експерти вважають цей закон найкращим серед всіх країн Австрійської корони [2 с. 4-5].[2]

Про політичні перипетії при ухваленні Мисливського закону йшлось на 26-му засіданні першої сесії сьомого періоду Галицького сейму, яке відбулось 8 лютого 1896 року. На цьому засіданні депутат сейму Крамарчук обурювався, що фракція лівих, яка підтримує інтереси селян, при голосуванні була здебільшого відсутня, тоді як політики правого крила всі були на місці. Після голосування за Мисливський закон та його ухвалення голова сейму у своєму виступі відзначив, що цей Мисливський закон на вищому рівні врегульовує відносини між мисливцями та селянами, а також вирішує питання відшкодування завданих сільському господарству мисливськими тваринами збитків [3 с. 986].[3]

На засіданні Галицького Сейму 28 вересня 1907 року теж піднімали питання про відшкодування збитків, завданих мисливськими видами тварин сільськогосподарським товаровиробникам. З доповідями на захист селян виступав депутат від сільських гмін Станиславівського повіту Йосиф Гурик [4 с. 17].[4] Попередньо на на засіданні Галицького сейму у 1903 році він вже обурювався діями держави, в якій закон так ображає селянство [5 с. 2099-2100][5]. Про права селян Богородчанського повіту (з сіл Пороги, Космач, Манява, Кривець, Раковець,

---

[2] Posiedzenie 1-23 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1907 od 14.lutego do 19 marca 1907. - Lwów, 1907. – S. 4-5.

[3] Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw sejmu krajowego 26. posiedzenia, 1. sesyi, VII.periodu Sejmu galicyjskiego z dnia 8.lutego 1896. – S.986.

[4] Posiedzenie 24-39 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1907 od 16.wrzesnia do 12. paździiernika 1907. - Lwów, 1907. – S. 17.

[5] Posiedzenie 17-49 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1902/3 od 29. grudnia 1902 do 3 listopada 1903. - Lwów, 1903. – S. 2099-2100.

Яблінка, Кричка) на відшкодування збитків йшлось у виступі депутата Барабаша 29 жовтня 1903 року. Його підтримали також депутати Король, Гурик, Старух, Остапчук, Могольницький, Крамарчук, Поточек, Мазикевич, Стапинський, Влодек, Бойко, Олесницький, Вільчкевич, Богачевський [5 с. 2582-2583]. Іван Курівець на засіданні Сейму 16 лютого 1914 року звертав увагу намісника Галичини на зловживання службовим становищем лісничого Юзефа Кисілевського з Великої Тур'ї Долинського повіту. Він при визначенні суми відшкодувань занижував їхню вартість у десять разів, обзиваючи селян «мургами, драбами, злодіями і ріжними гидкими словами», та змушував їх до виконання замість громадських робіт його домашніх без оплати, лише за горілку або ром [6 с. 439-440].[6] Депутат Кирило Трильовський на засіданні Галицького сейму 4 березня 1914 року в інтересах селян висловив думку, щоб у гуцулів не відбирали зброю, так як з її допомогою вони повинні захищатись від ведмедів та вовків [6 с. 1653].

Дебати депутатів Галицького сейму від 23 жовтня 1908 року стосувались внесення змін до Мисливського закону і описані в стенографічних описах. Участь у цих дебатах взяли багато депутатів. Так, депутат Олесницький у доповіді закликав українську та польську інтелігенцію об'єднатись з метою захисту прав селян щодо вільного полювання на власній земельній ділянці. Він нагадав, що у багатьох європейських країнах мисливство було причиною повстань проти влади. На закінчення промови у залі аплодували та вигукували браво. Цікаво, що його виступ українською мовою записано транслітерацією латинським шрифтом.

Також участь у дебатах взяв депутат Король. Його доповідь була також українською мовою і публікувалась транслітерацією. О**публікована також промова** одного із засновників польського народного руху, журналіста, головного редактора часопису «Товариш народу», керівника депутатської фракції «Селянська спілка» від сільських гмін Кросненського повіту Яна Стапінського. Він підтримав селян щодо надання їм можливості добувати дичину на своїй землі, і тим самим запобігати збитками від дичини. У цьому томі стенографічних звітів опублікована промова депутата Сколишевського, який розкритикував позицію Олесницького

[6] Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1913/1914 od 5.grudnia 1913 do 14. marca 1914. - Lwów, 1914 – S. 439-440.

щодо права вільного полювання для власників земельних ділянок. Він також вказував, що проект мисливського закону не відповідає інтересам селян і запропонував внести зміни, щоб організацію права оренди мисливських угідь передати від гміни до мисливської спілки, як це відбувається у Чехії, Нижній Австрії. Об'єм стенографічних описів лише за період діяльності Галицького сейму з 15 вересня по 5 листопада 1908 року складає 2428 сторінок [7 с.2428].[7]

19 жовтня 1903 року у Галицькому сеймі розглядалась справа щодо внесення змін до Мисливського закону, ініційованих депутатом Жардецьким. В обговоренні змін до Мисливського закону взяв участь депутат Могильницький, відзначаючи, що державна влада часто вдається до корупційних дій при проведенні аукціону щодо права полювання, зменшуючи реальну його вартість. Його підтримав депутат Сколишевський, вказуючи на той факт, що до нього кожне друге звернення надходить з питання несправедливості, закладеної у Мисливському законі щодо розпорядження правом полювання. Він запропонував внести зміни, поклавши організацію аукціону на гміни. Великий об'єм займає промова депутата Гурика, який вважав, що Мисливський закон негативно налаштований до селянина в частині отримання відшкодувань за завдані дичиною збитки. Протилежної думки був депутат Стадніцький, вказуючи, що тогочасний Мисливський Закон є добрим, і селяни не можуть на нього жалітись. На думку депутата Сколишевського, мисливство повинно розвиватись, але не ціною кривди для селян. Для вирішення цього питання він пропонував визначити однакові права як для гмінних, так і приватних земель, бо на той час гміни не мали права самостійно здавати в оренду право полювання, тоді як приватні землеволодіння мали. Він також звернув увагу на зміну до Мисливського закону щодо відшкодування збитків, «бо теперішні норми є пародією та карикатурою права».

На стороні селян був також депутат Жардецький, який відзначав, що теперішній Мисливський закон є дуже поганий і відбивається ехом на народних

[7] Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – 2428 s.

вічах та зібраннях. Для захисту інтересів селян він запропонував надати можливість організовувати аукціони на право оренди полювання гмінам, відмінити мисливські білети та спростити процедуру відшкодування збитків через запровадження гмінних таксаторів, які б на місці мали повноваження визначати та оцінювати збитки.

На захист інтересів мисливців виступив депутат Адам Єджейович. Він звертав увагу, що у випадку прийняття пропозицій попередніх депутатів у Галичині взагалі не буде дичини. Для підтвердження своїх аргументів він вказував, що мисливство приносить у бюджет Галичини великі доходи [8 с. 2097-2105].[8]

Про зловживання органів державної влади при проведенні аукціонів у селі Соснівці щодо надання права полювання виступив у Галицькому сеймі 6 лютого 1897 року депутат Гаморак. Він повідомив, що внаслідок махінацій селяни отримують малу платню [9 с. 375].[9] Голова Галицького сейму на засіданні від 30 січня 1897 року відзначив, що Мисливський закон треба змінювати таким чином, щоб зобов'язати орендаря полювання відшкодовувати збитки, завдані сільському господарству дичиною, і дозволити власникам земельних ділянок відстрілювати шкідливих тварин [9 с. 233].

Цінним для дослідження політичних процесів Австро-Угорщини є не лише дебати депутатів при прийнятті мисливського законодавства, але й зачитування звернень, в яких вони відстоювали різні інтереси тогочасного суспільства. Зокрема, на засіданні сейму від 16 січня 1886 року депутат Гнєвош розкритикував ідею депутата Абрахамовича щодо запровадженення мисливського білету, так як реалізація цієї ідеї негативно відіб'ється на біднішій частині суспільства. Депутат Жировські у своєму виступі звернув увагу на те, що копіювання положень з інших мисливських законів країн Австро-Угорської монархії є не доцільним, оскільки у цих країнах є багато дичини, а мисливство – джерелом доходу, тоді як у Галичині мисливство є лише приємним відпочинком і майже завжди супроводжується

---

[8] Posiedzenie 17-49 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1902/3 od 29. grudnia 1902 do 3 listopada 1903. - Lwów, 1903. – S.2097-2105.

[9] Posiedzenie 1-16 // Protokoły z 2. sesyi VII. peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie w roku 1896/7 od 28. grudnia 1896 do 15.lutego 1897. - Lwów, 1897. – S. 375.

великими витратами. Для прикладу він наводив деякі факти і зазначав, «… якщо б мисливство приносило доходи, то жиди б узяли у свої руки оренду мисливських угідь: у Чехії можна оподатковувати прибутки, а у Галичині – хіба що збитки». Натомість депутат Адам Єджейович вказував, що запровадження мисливських білетів буде сприяти розвитку мисливської галузі [10 с. 736-738].[10]

На засідання Галицького сейму від 11 листопада 1904 року було зачитано звернення селян з села Підлісся Колбушівського повіту щодо збитків селянам Янові Кобі і Йозифові Майце відповідно на суму 20 та 43 крони, завданих дичиною, відшкодування яких покривджені не можуть добитись, звернувшись до влади та орендаря полювання [11 с.1558].[11]

На засіданні 29 січня 1896 року виступав Францішек Крамарчук – селянин депутат селянських гмін з Бяльського повіту. Обстоюючи інтереси селян, він вказував, що мисливське законодавство не може обмежувати допуск до оренди права полювання лише особами, які отримали дозвіл на зброю та мисливський білет, так як вони разом коштують 15 золотих – велика сума для незаможних верств населення. Також цього ж дня виступив депутат Теофіл Окуневський із села Яворова, Косівського повіту, який різко розкритикував запропоновані зміни в частині оренди права полювання. Він запропонував надати більше повноважень громаді при організації аукціону з надання права полювання. Депутат Абрахамович вважав взагалі всі пропозиції опозиції щодо мисливського законодавства шкідливим і неприпустимими. Депутат Вуйцік відзначив, що діючий Мисливський закон є вершиною егоїзму, односторонності щодо мисливства, що лише дикі кабани завдають більше шкоди ніж її покриває дохід всієї мисливської галузі. Мисливський закон має на меті внормувати суспільні відносини між різними соціальними

[10] Posiedzenie 1-28 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi piątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1885/6 - Lwów, 1886. – S. 736-738.

[11] Posiedzenie 1-31 // Stenograficzne sprawozdania z drugiej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1904. – T.1 od 30 września do 12 listopada 1904. - Lwów, 1904. – S. 1558.

верствами і піднести багатство держави та гміни, щоб вони орендували мисливські угіддя не за 5-10 золотих а за 50-100 золотих. Депутат Крамарчук доповідав, що в сеймі Нижньої Австрії було проведено дослідження, воно встановило, що у 1895 році відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами, становили 256 тис. золотих, а вартість оренди мисливських угідь – 250 тис. злотих. Щодо подання Жардецького про самостійне полювання у вольєрі, яке має свої особливості, то рішення про реєстрацію ухвалює державна влада. Він відзначив позитивність такого рішення, бо якщо, дозволити полювання без рішення державної влади, то це мало б негативні наслідки, так як кожен міг би у зимовий час обгородив частину землі і утворив там вольєр, вибив дичину і вольєр переніс в іншу частину [12 с.477-482].[12]

Крім стенографічних збірок засідань Галицького сейму вийшли друком також додатки (алегати) до них, в яких детальніше подавали економічну, соціальну, політичну інформацію про Галичину. Що стосується мисливства, то у звіті про діяльність промислово-торгівельних шкіл за 1908/1909 рр. повідомлялось, що за оренду права полювання за рік фільварок у Дублянах отримував 50 крон [13 с. 64].[13] У статті «Самостійні фонди» повідомлялось, що гміна у селі Винники біля Львова отримала 909 крон [14 с. 940],[14] а у статті «Звіт бюджетної комісії про стан фонду графа Станіслава Скарбка від початку 1907 до половини 1909 р.» повідомлялось, що оренда права полювання у лісах між містом Миколаїв та селом Дроговиж у 1911

---

[12] Posiedzenie 1-26 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1895/96 od 28.grudnia 1895 do 8. lutego 1896. - Lwów, 1896, – S.477-482.

[13] Szkoly przemyslowe i handlowe w roku szkolnym 1908/1909.// Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S.64.

[14] Fundusze samoistne.//Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S.940.

році в рік складала 2 тис. крон [15 с.6].[15] Практично аналогічна інформація містилась у звіті про закриття рахунків фундації графа Станіслава Скарбка за 1908 рік. Граф Казимир Шептицький за оренду права полювання у ревірах, які знаходились біля Львова, сплачував 2819 крон [16 с.64].[16]

Висновок Встановлено, що у збірнику стенографічних звітів Галицького сейму публікували матеріали, в яких висвітлювали соціальні, економічні, політичні аспекти, пов'язані з веденням мисливського господарства Галичини кінця XIX – початку XX ст. Подача матеріалів у стенографічних звітах Галицького сейму дає змогу стверджувати неупередженість викладення матеріалів. Крім власне стенографічних звітів Галицького сейму, виходили алегати (Alegaty), в яких публікувались детальніше, в основному економічного спрямування, описи організації ведення мисливського господарства. Встановлено, що питаннями організації мисливського господарства у Галичині досліджуваного періоду займались такі депутати Галицького сейму, як граф Станіслав Бадені, Євген Олесницький, Йосиф Гурик, Іван Курівець, Кирило Трильовський, Францішек Крамарчук, Ян Стапінський, Шетцель, Сколишевський, Стадніцький, Жардецький, Єджейович, Гаморак. Виявлено, що одними з головних проблем сталого розвитку мисливського господарства Галичини були: узгодження інтересів різних соціальних верств у частині відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами сільському господарству, розмір плати за користування правом полювання, спосіб

[15] Sprawozdanie Komisyi budżetowej o stanie fundacyi Stanisława hr. Skarbka za czas od początku r. 1907 do połowy roku 1909. //Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S.6.

[16] Sprawozdanie Wydziału krajowego o zamknięciu rachunków fundacyi Stanisława hr. Skarbka za rok 1908. //Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S.64.

організації конкурсів на право полювання, отримання права на мисливські білети та дозволів на вогнепальну зброю.

Проців О.Р. Мисливство у протоколах засідання Галицького сейму кінця XIX – початку XX ст. // Вісник Прикарпатського університету. Історія. 2016. Вип. 28. – С. 20-26.